

Een les pedagogiek: leren vol betekenis (voorbeeldles hoger onderwijs)

Arry Kraai

Dit materiaal is onderdeel van het compendium christelijk leraarschap dat samengesteld is door het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	Deze voorbeeldles komt uit het boek 'Venster op de hemel. Christelijk leraarschap in de lespraktijk'. In dit boek wordt geprobeerd om leraren ertoe aan te zetten om vanuit de schoolvakken verbindingen te leggen met het christelijk geloof. Deze les is een les pedagogiek die geschikt is voor de pabo. De les gaat over de vraag wat betekenisvol leren is.
Bronvermelding	Mackay, E. (2014 Apeldoorn) Venster op de hemel. Christelijk leraarschap in de lespraktijk.
Thema *	Inspiratiebronnen
Gebruik **	Handen
Plaatsingsdatum	2014
Gerelateerde artikelen	n.v.t.
Trefwoorden	Voorbeeldles, venster op de hemel, pabo, pedagogiek

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

2. Een les pedagogiek: leren vol betekenis

Arry Kraai

1. Inleiding

Nadat mijn zoon Ruben (8 jaar) bij de voetbaltraining was geweest, reden we samen naar huis. Ineens werd onze aandacht getrokken door een prachtige zonsondergang. We stapten even van de fiets af en met elkaar keken we ernaar. Ik werd getroffen door het overweldigende licht dat de zon uitstraalde. 'Wat mooi hè, Ruben, zo veel licht is toch onvoorstelbaar, dit krijgen wij mensen toch nooit voor elkaar, zelfs niet met alle lampen in de wereld.' Het werd stil en we tuurden met half dichtgeknepen ogen naar de zon.

'Papa', zo klonk zijn stem, 'er is een licht dat nog veel groter is dan de zon.'

'Ja, vertel eens ...' vroeg ik.

'Het licht dat de Heere Jezus verspreidt op aarde, dat is nog veel groter.' Het werd weer stil, ieder verzonken in z'n eigen gedachten. Voor mij, als volwassene, een leermoment en voor ons beiden een gouden moment.

Leren van en met kinderen is een thema op de Hogeschool, er worden colleges over gegeven. Met de studenten van pabo 1 ben ik in gesprek over wat leren is en op welke wijze een verbinding kan worden gemaakt tussen leren en identiteit. Bovenstaande ervaring leidde mij naar de vormgeving van onderstaand college.

2. Narratio

Nadat de studenten plaats hebben genomen in het lokaal en we elkaar hebben begroet, openen we de Bijbel bij Spreuken 22 vers 6a:

Leer de jongen de eerste beginselen naar de eis zijns wegs.

‘Wat bedoelen we met “de eerste beginselen”?’ vraag ik aan de studenten. Jan Maarten⁷⁰ antwoordt dat het gaat om het leren van de Bijbelverhalen. Lianne vult aan dat het ook te maken heeft met vertrouwen, dat we ons geborgen weten in de Heere Jezus. Over de verantwoordelijkheid die we krijgen om kinderen te vertellen over God, en de beelden die wij daarbij overdragen. Het gesprek krijgt een vervolg als we het tweede deel van dit vers bespreken, de woorden ‘naar de eis zijns wegs’. Over wie gaat het hier? Over kinderen, over diegene die onderwijs ontvangt. We nemen de kanttekeningen erbij, en we lezen dat we rekening mogen houden met de leeftijd, het begripsvermogen en de ‘tederheid’ van degene die wij onderwijzen. Prachtig dat de Bijbel ons wijst op het feit dat we het emotionele, het affectieve (gevoelsmatige) een plaats mogen geven. Wat betekent dit voor ons en op welke wijze geef jij dit als leerkracht vorm in de stage en wat verwacht je van ons als docenten?

3. Leren

Al snel komen we bij de vragen uit het moduleboek *Leeromgeving en organisatie*. Hoe kom jij tot leren en wie, wat of welke manier daagt jou uit om kennis tot je te nemen? Wanneer en

70. De namen van studenten zijn in deze tekst gefingeerd.

op welke wijze heb jij de afgelopen zeventien tot twintig jaar vooral geleerd? Wat bepaalde dat je ging leren? We denken hier eerst goed over na. Aline: 'Ik leer vooral van iemand die mij sympathiek is.'

Margreet vervolgt: 'Ik heb vooral geleerd van mijn meester in groep 6, die prachtige verhalen kon vertellen; je zag het voor je ogen gebeuren.'

Elize gaat hierop door: 'Ik heb veel geleerd van mijn juf in groep 5, zij had veel geduld, was altijd vriendelijk en daar kon ik mezelf zijn. Het was er veilig.'

Conraad reageert: 'Ik zie de meester in groep 7 nog voor me, hij wist veel van de natuur en met hem gingen we vaak naar buiten. Hij gaf weinig antwoorden, maar stelde vooral vragen. Bijvoorbeeld: "Waarom is hier een spinnenweb gemaakt? Hoe is de spin begonnen, denk je?"'

Geraldine zegt: 'Ik leer vooral als het betekenis voor mij heeft ... dan ben ik betrokken.'

We besluiten om met het woord 'betekenis' verder te gaan.

We lezen een tekst van Jan Ligthart uit zijn boek *Jeugdherinneringen*. Hij beschrijft hierin zijn herinneringen aan de lagere school:

Daarna volgde 's voormiddags een vol uur 'Bijbelse Geschiedenis'. Dat was de historie van het oude Israël en het verhaal der Evangelien. In overeenstemming daarmee kreeg de kaart van Palestina meer betekenis dan die van Nederland. Zo kwam het eigen volk wel wat in de verdrukking door de buitengewone belangstelling aan Kanaän gewijd. Perea, het Over-Jordaanse, lag mij nader dan Gelderland, op de Palestijnse bergen was ik meer thuis dan op de Limburgse heuvelen, het meer van Genezereth was mij vertrouwer dan het Slotermeer, en langs de Jordaanoevers wan-

delde ik vrediger dan langs de Rijnboorden. Eenieder beseft, hoe dit samengaan van geschiedenis en aardrijkskunde beide ten goede kwam. De vlakten en de hoogten, de meren en stromen, de steden en de vlekken van Kanaän kregen betekenis, doordat ze leefden in de Joodse geschiedenis en literatuur. We hoorden ze uit de mond van de psalmdichters en de profeten, zagen ze als terrein van arbeid en strijd, bezochten ze rondwandeland met de lerende Heiland. Dat was iets anders dan rijtjes namen, die maar rijtjes namen bleven ...⁷¹

Samen verkennen we het begrip 'betekenis'. Waarom kreeg de kaart van Palestina betekenis voor de kinderen? Wat betekent dit voor jou als leerkracht? Waar dien je rekening mee te houden in het onderwijs als het gaat om betekenisverlening voor kinderen? Op welke wijze kun je bij de voorbereiding van de les hier rekening mee houden?

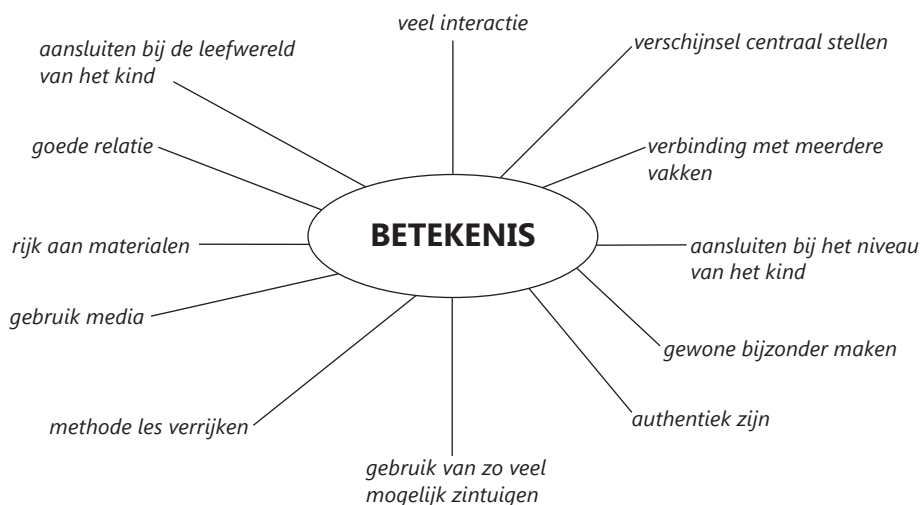
4. Woordweb

Op het bord maken we een woordweb. Op welke wijze krijgt jouw les betekenis voor kinderen?

De verbinding met de praktijk wordt gemaakt. Op welke wijze geef je bovenstaande begrippen nu vorm in de praktijk? Waardoor ontstaat een goede relatie? Hoe sluit je aan bij de leefwereld van de kinderen? Wat vraagt dat van jou als leerkracht? Hoe maak je het gewone bijzonder? Kom je zelf nog tot verwondering?

We verdiepen ons in het pedagogisch kwintet van W. ter Horst in het boekje *Wijs me de weg!* Het hart van een kind is voor opvoeders of leerkrachten niet zomaar bereikbaar. Deze kwets-

71. Jan Lighthart, *Jeugdherinneringen*, Groningen 1962, p. 200-202.

bare persoonskern wordt beschermd door een aantal schillen, beschermlagen, bestaanswijzen. Er komt niets in het hart dat niet eerst in de zinnen en het ik is geweest. Ter Horst onderscheidt verschillende lagen of verantwoordelijkheden van de opvoeder: De eerste laag betreft het beschermen. Het kind moet zich veilig voelen. De opvoeder is *schatbewaarder*. De tweede laag heeft betrekking op het verzorgen. De opvoeder moet openstaan voor en ingaan op speciale behoeften die bij de eigen aard van dit kind horen. De opvoeder is *tuinier*. De derde laag betreft het overdragen van kennis en vaardigheden. De opvoeder is *herder*. De vierde laag heeft betrekking op het inleiden in betekenissen. De overgedragen kennis en vaardigheden moeten voor een kind van persoonlijke betekenis worden. Dit alles moet wel aansluiten bij de betekeniswereld van de kinderen. De leerkracht is *gids*. De vijfde schil is de kern, de leerkracht is dan *priester*, hierin staat de geloofsopvoeding centraal. De kern van het opvoeden in algemene zin is het inwijden in de geheimen. Dat gebeurt als het hart van de kinderen wordt

geraakt. Het is niet langer alleen betekeniswereld voor het kind, maar het is ook belevingswereld geworden. Altijd dient er de uitnodiging te zijn om diep te gaan: diep te kijken, te luisteren en te voelen. Maak als leerkracht het kleine bijzonder en verwonder je samen met de kinderen.

De kern van de geloofsopvoeding is het inwijden in de geheimen van het Evangelie. Dat gebeurt als het hart van het kind wordt geraakt. In de kern is opvoeden priesterlijk handelen. Het *gouden moment*; er licht als het ware al even iets op van de gouden tijd die voor ons ligt, het Koninkrijk van liefde, waarvoor we dagelijks bidden dat het moge kome. In zo'n gouden moment vibreert het hart van het kind mee met dat van de opvoeder. Dan zijn ze samen even heel dicht bij elkaar, bij hun diepste zelf en bij God. Zo worden kinderen ingewijd in een onuitsprekbaar geheim en worden opvoeders in hun geloof bevestigd. Kinderen opvoeden in het geloof is zelf anders en dieper gaan geloven. Je mag je als opvoeder hier bewust van zijn. Gouden momenten kun je als leerkracht niet arrangeren, het is genade als je er deel van uit mag maken. Ben je zelf geraakt door het Evangelie en sta je open voor gouden momenten?

5. Terug naar de tekst

Terug naar de tekst waar we dit college mee zijn gestart: 'Leer de jongen de eerste beginselen naar de eis zijns wegs.' Op welke wijze krijgen leren en identiteit na het Bijbelverhaal betekenis in jouw lessen? Studenten gaan in groepen in gesprek met elkaar en schrijven op flap-overs wat besproken wordt. Daarna vullen we de wanden met de flap-overs en krijgen we de kans om te lezen wat er in de groepen is besproken:

- Tijdens de biologielees kun je met kinderen bespreken en kijken hoe wonderlijk planten, dieren, mensen zijn gemaakt.
- Pesten of ruzie in de groep; gesprekje over elkaar accepteren en dat wij door God uniek zijn geschapen.
- Je gedrag en voorbeeldfunctie als leerkracht.
- God heeft ieder kind talenten gegeven, aan ons de taak om daar rekening mee te houden.
- Een bepaalde gunfactor hebben, wijzen op de Heere Jezus die de kinderen zegent.
- Je ziet zo veel van God in ons leven. Geloven is heel praktisch. Als mens wil je God begrijpen, maar dat zal nooit gaan. Hij heeft zo veel mooie kanten, net als een diamant, en hier mogen wij kinderen iets van leren, wat een prachtig beroep!
- Vertrouwen en veiligheid moet het kind ervaren, zo leert het kind het best en zal het je meer vertellen over hoe het bepaalde dingen, zoals geloof, ervaart.
- Christelijk onderwijs heeft meerwaarde omdat het hoop/uitzien mag meedragen naar de volmaaktheid.
- Het gaat er niet om dat je vanuit jezelf presteert, maar God mag je helpen.
- Geduldig zijn en vooral veel liefde tonen.
- Voorbeeldfunctie, de liefde van God mag door je heen stralen naar de kinderen. Zo kunnen de kinderen ook iets zien van het geloof van de onderwijzer.
- Verwek de kinderen niet tot toorn.
- Heel het onderwijs moet doortrokken zijn van het christelijk geloof, in de omgang met de natuur, met anderen, et cetera.

6. Leraarschap

Nu gaan we een uitstapje maken naar de geschiedenis van de pedagogiek. We richten ons op J.A. Comenius (1592-1670).

Hij schreef een van de eerste lesboekjes voor kinderen, *Orbis sensualium pictus (De wereld in beelden)*. Door middel van aanschouwelijk onderwijs (!) – plaatjes, die eigenlijk ‘vensters’ op de wereld zijn – ging hij in dit boekje in gesprek met kinderen. Samen met de studenten neem ik dit boekje door. Comenius begon het boekje als volgt:

Leerkracht: Kom jongen, leer wijs te zijn. Jongen: Wat is dat, wijs zijn en wie leert mij dat? Leraar: Ik, met Gods hulp. Jongen: Hier ben ik, leid me, in naam van God.

Daarna vervolgt Comenius: ‘Het eerste en oudste voedsel waren de vruchten van de aarde, en dus was het eerste werk van Adam de tuinbouw.’ En zo verkent de leraar met de leerling de wereld in beelden (plaatjes). In het slothoofdstuk geeft de leraar de leerling nog een wijze raad mee.

*Ga nu verder en lees vlijtig andere goede boeken opdat je onderlegd, wijs en vroom zult zijn. Onthoud dat. Vrees God en eer Hem opdat Hij je de geest der wijsheid geeft. Vaarwel.*⁷²

Wat geweldig als het curriculum zo verbonden is met identiteit! Comenius gaat ons hierin voor. Zo mogen we oude bronnen gebruiken in het vormgeven van ons onderwijs, ze helpen ons in het denken over christelijk leraarschap. We staan ook nog stil bij een stukje tekst van een hedendaagse auteur, om te laten zien dat deze oude bronnen betrekking hebben op de actualiteit:

72. J.A. Comenius, *Orbis sensualium pictus*, Laren 1991, p. 31.

Heilige Geest

Christelijk leraarschap is een complexe praktijk met een hoge roeping. We kunnen er alleen een goede invulling aan geven in een afhankelijke houding. In katholieke scholen is het lange tijd gebruikelijk geweest iedere les te beginnen met de bede: 'De genade van God verlichte onze zinnen en harten.'

In de protestantse traditie kennen we dit niet. Wanneer we echter zoeken naar nieuw elan en we belijden uit genade ons werk te willen doen, dan is de bede om de Heilige Geest noodzakelijk.

Het handelen van de leraar is niet protocolgestuurd. Steeds opnieuw moeten leraren inspelen op de dynamiek van de klas of op de vragen van leerlingen.

Daarvoor is wijsheid nodig. Om wijs te kunnen handelen, moet je intuïtie gevormd zijn en ook steeds opnieuw gereformeerd worden. Daarom is de bede van de apostel Paulus op zijn plaats: 'Het Woord van Christus wone rijkelijk in u' (Kolossenzen 3:16). Wanneer leraren dicht leven bij de levensbron, is er heil te verwachten voor christelijk leraarschap.

Dan blijft de wens over dat de Heilige Geest onze gids zal zijn in het werk ten dienste van kinderen.⁷³

Door wie laten wij ons leiden? Dragen wij de kinderen die op ons pad komen op aan de Heere? Bidden wij voor de kinderen in onze groep en voor het onderwijs dat we mogen geven? Op welke wijze willen we dienstbaar zijn aan het christelijk onderwijs?

73. A. de Muynck, *Wees een Gids! Naar een nieuw elan van christelijk leraarschap*, Gouda 2012, p. 22.

7. Tot slot

Gouden momenten in je leven. Voor leerkrachten die het christelijk onderwijs willen dienen is het van belang dat we de gouden momenten willen zien, ervoor openstaan. Durf je zelf al iets in de groep te vertellen over een gouden moment dat jij mocht meemaken in je leven? De studenten worden uitgenodigd om te reageren. Na enige aarzeling komen ze:

-Claudia: 'De waardering van de kinderen aan het eind van de stageweek. Dan merk je dat God een speciale band kan scheppen tussen kinderen en een leerkracht.'

-Sofie: 'Met mijn jongste zusje op vakantie in de bergen. We waren samen aan het wandelen en ineens stond ze stil en zei: "God heeft de bergen zo mooi geschapen, hè." Daar hebben we toen een heel mooi gesprek over gehad.'

-Andrea: 'Ik heb zo'n gouden moment nog niet zelf ervaren. Dit kan denk ik alleen als het merkbaar is dat je zelf dicht bij God leeft.'

-Gerard: 'Een zusje van een jongetje in de kerk lag in het ziekenhuis en werd geopereerd. Ik vroeg aan het jongetje of het goed met haar ging. Hij zei: "Natuurlijk, de Heere zorgt toch voor haar!"'

-Benthe: "'s Nachts kon ik niet slapen en was ik heel erg bang dat ik zou sterven. Zo bang was ik eigenlijk nooit. Ik ging naar beneden en hoorde een heel mooi verhaal van mijn vader. Dit verhaal bracht me dicht bij God.'

-Laura: 'Mijn juf vertelde altijd Bijbelverhalen, je zag dat ze de verhalen met haar hart vertelde.'

-Rosalie: 'Antwoorden van kinderen tijdens het Bijbelverhaal plus verwerking, waarin we samen gewoon open en eerlijk praten over Gods zegen in je leven.'

-Teun: 'Sommige dingen over haar eigen geloofsleven die mijn

juf vertelde. Ze zijn me zo goed bijgebleven dat ik er toen veel aan heb gehad en nu nog steeds heb. Zo wil ik ook het geloof uitstralen aan de kinderen. Ik wil me inzetten voor Gods Koninkrijk. Het zou zo mooi zijn als God mij daarvoor wil gebruiken. Dat ik voor de kinderen tot zegen mag zijn.'

Wat kan onderwijs mooi zijn! Met jonge mensen spreken over Gods grote daden, toen en nu! Dat opent vensters op goed onderwijs. Als je luistert naar de bijzondere ervaringen die studenten in hun verleden hadden met onderwijzers, is het opmerkelijk hoe vaak er dan ook vensters op de hemel opengaan!